

## Knowledge flow analysis in research and planning quarterly in higher education

Maryam. Baradaran Haghir<sup>1\*</sup> 

<sup>1</sup> Assistant Professor, Imam Sadiq University, Tehran, Iran

\* Corresponding author email address: baradaran@isu.ac.ir

### Article Info

#### Article type:

Original Research

#### How to cite this article:

Baradaran Haghir, M. (2025). Knowledge flow analysis in research and planning quarterly in higher education. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 31(1), 1-22.



© 2025 the authors. Published by Institute for Research and Planning in Higher Education (IRPHE), Tehran, Iran. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) License.

### ABSTRACT

The purpose of the present study, was to investigate the flow of knowledge in *the research and planning quarterly in higher education*. In this research, 102 issues of this quarterly published in the period of 1993-2022 were reviewed. By choosing the strategy of content analysis and choosing famous criteria in this field, the quarterly magazine and its articles were checked from both structural and content aspects. In order to be able to analyze the flow of changes in the quarterly, all criteria were separated into three time periods: 1993-2002, 2003-2012, and 2013-2022. In the structural part, the movement of editors and responsible managers who were legally affiliated to the institution, as well as the evolution of topics and goals, the frameworks accepted by the quarterly magazine for publication, and the order of publishing articles were analyzed. In terms of content, 1- Demographic characteristics including: participation of universities and other institutions and centers in writing articles, scientific rank of authors, academic field and gender of specialists, group or individual writing of articles and the source of extracting articles, 2- Methodology including: research approach, data collection tools, data analysis method and strategy, the society and sample of the research, 3- The topics of interest of the authors of the articles were analyzed in relation to the topics of the quarterly magazine. Qualitative growth is observed in most of the criteria in three periods. This qualitative growth in the scientific rank of authors, more participation of women in articles, more attention to group writing, more attention to qualitative approaches and methods of combined and interpretive analysis shows itself over three decades. The focus of this quarterly magazine on planning, management and policy making is one of the distinctive features of the magazine, which has chosen its audience well. Also, the findings show that the articles of this quarterly magazine are a mirror of the social events of the higher education community; With the expansion of higher education and the emphasis on post-graduate studies, the participation of students and postgraduates in articles has increased. Considering that most of the contributors in this quarterly are humanities and social science experts, the interpretive and critical paradigm and interdisciplinary approach needs to be strengthened by the authors of the articles.

**Keywords:** *Research and Planning Quarterly in Higher Education, Content Analysis, Sciencemetric*



## فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی

دوره ۳۱، شماره ۱، صفحه ۲۲-۱



شاپای الکترونیکی: ۲۲۰۱-۲۷۱۷

## تحلیل جریان دانش در فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی

مریم برادران حقیر\*<sup>۱</sup> <sup>۱</sup>. استادیار، دانشگاه امام صادق(ع)، تهران، ایران

\*ایمیل نویسنده مسئول: baradaran@isu.ac.ir

## چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله

پژوهشی/اصیل

نحوه استناد به این مقاله:

برادران حقیر، مریم. (۱۴۰۴). تحلیل جریان دانش در فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۳۱(۱)، ۲۲-۱.



© ۱۴۰۴ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY 4.0) صورت گرفته است.

هدف این پژوهش مطالعه و تحلیل جریان دانش در فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی بود. بدین منظور، ۱۰۲ شماره این فصلنامه که در بازه زمانی ۱۳۷۲-۱۴۰۰ منتشر شده است، واری شده. با انتخاب روش تحلیل محتوا و انتخاب معیارهای مشهور در این زمینه، فصلنامه و مقالات آن از دو وجه ساختاری و محتوایی بررسی شدند. برای آنکه تحلیل جریان تغییرات فصلنامه امکان پذیر شود، همه معیارها در سه دوره زمانی ۱۳۸۰-۱۳۷۲، ۱۳۹۰-۱۳۸۱ و ۱۴۰۰-۱۳۹۱ تفکیک شدند. در بخش ساختاری، آمدوشد سردبیران و مدیران مسئول که وابسته حقوقی به مؤسسه بوده‌اند، همچنین تحول موضوعات و اهداف، چارچوب‌های مورد پذیرش فصلنامه برای انتشار، نظم انتشار مقالات مورد تحلیل قرار گرفت. از حیث محتوایی، ۱- مشخصات جمعیت شناختی شامل: مشارکت دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات و مراکز در نگارش مقالات، مرتبه علمی نویسندگان، رشته دانشگاهی و جنسیت متخصصان، نگارش گروهی یا فردی مقالات و منبع استخراج مقالات، ۲- روش شناسی شامل: رویکرد تحقیق، ابزارهای جمع‌آوری داده، روش و استراتژی تحلیل داده، جامعه و نمونه مدنظر تحقیق، ۳- موضوعات مورد توجه نویسندگان مقالات در نسبت با موضوعات مدنظر فصلنامه تحلیل شد. در سه دوره در اغلب معیارها، رشد کیفی مشاهده می‌شود. رشد کیفی در مرتبه علمی نویسندگان، افزایش مشارکت زنان در مقالات، توجه بیشتر به نگارش گروهی، افزایش رویکردهای کیفی و روش‌های تحلیل ترکیبی و تفسیری به مرور در سه دهه خود را نمایان می‌کند. تمرکز این فصلنامه بر برنامه‌ریزی، مدیریت و سیاستگذاری، از ویژگی‌های بارز فصلنامه است که مخاطب خود را به خوبی انتخاب کرده است. یافته‌ها نشان می‌دهند مقالات این فصلنامه آینه رویدادهای اجتماعی جامعه آموزش عالی است؛ با گسترش آموزش عالی و تأکید بر تحصیلات تکمیلی، مشارکت دانشجویان و دانش‌آموختگان ارشد و دکتری در مقالات افزایش یافته است. با توجه به اینکه بیشترین مشارکت‌کنندگان در این فصلنامه متخصصان علوم انسانی و اجتماعی هستند، پارادایم تفسیری و انتقادی و رویکرد میان‌رشته‌ای نیازمند قوت‌بخشی توسط نویسندگان مقالات است.

**کلیدواژگان:** فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، تحلیل محتوا، بررسی ساختاری، جریان تغییرات، سیاستگذاری، رویدادهای اجتماعی.

## مقدمه

محافل علمی به مثابه شبکه‌ای هستند که طیف گسترده‌ای از دانش، از به‌دست دادن ایده‌ای ابتدایی تا نظریه‌ای کلان یا طرح یک پارادایم، را دربرمی‌گیرند (Danaeifard, 2009). در بستر این محافل، ارتباطات و تعاملات بین کارگزاران، اساتید و دانشجویان رشته‌های علمی را می‌توان با دو مفهوم سازمان علمی و اجتماع علمی مورد بررسی و مطالعه قرار داد. دو هدف اصلی نهاد علم تولید و انتقال دانش است که به ترتیب کارکردهای پژوهشی و آموزشی را تشکیل می‌دهند. انجام بهینه کارکردها و تحقق اهداف نهاد علم وابسته به وجود ارتباطات و تعاملات کارگزاران دانش در قالب سازمان و اجتماع است. دانشگاه، دانشکده و گروه آموزشی سطوحی از سازمان علمی هستند و اجتماع علمی گستره‌ای فراتر دارد که به دانش اجتماعی اشاره می‌کند: دانشی که درباره آن موافقت دارند یا حداقل دانشی که جمعی است زیرا به‌وسیله اجتماع علمی ساخته می‌شود و مطابق نظر توماس کوهن علم بهنجار الگوی مشترک مورد توافق بین اعضای یک اجتماع علمی است (Ghaneirad, 2017). بنابراین سازمان علمی ابزارها و زمینه‌هایی عینی فراهم می‌آورد که فراتر از گروه‌های آموزشی دانشگاه‌ها عمل می‌کنند و می‌توانند زمینه همکاری و تعاملی دانشگاهیان در سطح ملی و فراملی را فراهم نمایند. یکی از این ابزارها، مجلات علمی هستند. مهمترین نقش مجلات علمی، انتشار و توزیع مقالات علمی است. منشأ این اطلاعات علمی و فناوریانه انسانی دانشمند یا متخصص است که کار حرفه‌ای و علمی انجام می‌دهد و بر اساس آن در حوزه خاص معرفت خلق می‌کند، و مجلات یکی از محصولات و منابع مهم اطلاعاتی برای پژوهش علمی و یکی از پیوندهای مهم برای موفقیت توسعه در علم هستند که کیفیت آن‌ها با توجه به استانداردهای علمی و کیفی رشد می‌کند (Masic, 2022). نشریه‌های تخصصی، انسجام و وحدت نویسندگان و موضوعات یک حوزه پژوهشی را نشان می‌دهند و علاوه بر آن، استانداردهای کیفی وضع کرده و با نمایش محورها و موضوع‌های پژوهشی، ماهیت و محدوده ایده‌های بحث شده در جوامع علمی و تخصصی اجرائی را نیز مشخص می‌کنند. از سوی دیگر، تحلیل آنچه در نشریه‌های یک رشته علمی چاپ می‌شود، به درک بهتر اهمیت، موضوع‌ها و مسئولیت‌های آن رشته کمک می‌کند و می‌توان با نگاه به گذشته و تحلیل پژوهش‌های صورت گرفته در نشریه‌های قبل، مسیر مور انتظار در آینده را نیز ترسیم کرد. روندها در نشریه‌ها نمود، ظهور و تدوام موضوع‌ها، پارادایم‌ها و روش‌های به‌کاررفته در طول زمان و قوت‌ها و ضعف‌ها را مشخص می‌کند (Biemans et al., 2007; Raadschelders & Lee, 2011). بنابراین مجلات علمی یکی از نهادهای پایدار محسوب می‌شوند که می‌تواند ضمن هویت‌بخشی به رشته‌های علمی، شبکه‌ای از متخصصان در جهت مسئله‌یابی مناسب ایجاد کرده و با ارائه نتایج پژوهش به ذی‌نفعان، آن‌ها را در تصمیم‌گیری معقول و کم‌هزینه همراهی نمایند.

مرور مقالات برای فهم ارتباطات علمی در دهه ۱۹۷۰ تا ۱۹۹۰ اوج گرفت و اقدامات ارزیابی کمی در قالب رویه‌های مبتنی بر شاخص‌ها اهمیت فزاینده‌ای یافت و بخشی از مشکلات تحقیق در دانشگاهها، مانند کیفیت و شفافیت تحقیق، را نشان داد. اما در اوایل قرن بیست‌ویکم اینگونه مطالعات کاهش یافته است (Blümel & Schniedermann, 2020; Bornmann & Leydesdorff, 2014). در ایران توجه به این نوع پژوهش‌ها در دهه ۱۳۹۰ در قالب مرور نظام‌مند و دوره‌ای فصلنامه‌ها چشمگیر بوده است.

این پژوهش به مرور نظام‌مند فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی پرداخته است. بر اساس اطلاعات مندرج در سایت فصلنامه که به‌طور رسمی توسط مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی (به عنوان اتاق فکر وزارت عتف) حمایت می‌شود، از تاریخ ۱۳۷۱/۸/۲۵ پروانه انتشار خود را با روش علمی-پژوهشی به زبان فارسی و انگلیسی دریافت کرد و از بهار ۱۳۷۲ تاکنون به‌طور تخصصی در حوزه آموزش عالی، به‌خصوص در حیطه سیاستگذاری و برنامه‌ریزی، تولید محتوا می‌کند. از سال ۱۳۸۲ در پایگاه SID و Magiran و در سال ۱۳۸۶ در ISC نمایه شد، دارای کیفیت Q1 و ضریب تأثیر بالای ۰,۴ است و در موضوعات حوزه آموزش عالی (مدیریت آموزش عالی، برنامه‌ریزی آموزش

عالی، ارزیابی آموزش عالی، آموزش عالی و بازار کار، برنامه‌های درسی، اقتصاد و امور مالی آموزش عالی، اعضای هیئت‌علمی، دانشجویان و دانش‌آموختگان، کیفیت، آموزش و پژوهش، برنامه‌ریزی توسعه، گسترش آموزش عالی و ... مقاله منتشر می‌کند. هدف‌های اصلی این فصلنامه عبارتند از:

- گسترش مرزهای دانش در زمینه آموزش عالی
- اشاعه و گسترش دانش برنامه‌ریزی آموزش عالی در حوزه‌های نظری و کاربردی
- بررسی موضوعات و چالش‌های نظام آموزش عالی کشور و ارائه راه‌حل‌های مناسب
- نشر نظریه‌ها، یافته‌ها، الگوها و دستاوردهای نظری و کاربردی در زمینه دانش‌های مرتبط با آموزش عالی بر پایه روش‌های پژوهشی معتبر و توسعه شبکه تعاملی میان محققان داخل و خارج از کشور.

از آنجاکه با افزایش فعالیت‌های علمی پژوهشگران و تولیدات علمی، مطالعه و تحلیل رویکردهای موضوعی منابع علمی منتشرشده برای سیاست‌گذاری درست ضروری است (Sharafi & Nourmohammadi, 2021) پس از انتشار صدمین شماره این فصلنامه، قصد بر پایش نتایج منتشرشده تاکنون قرار گرفت؛ پایش نهادی که مانند مؤسسه مولد آن، همپای شرایط اجتماعی-سیاسی کشور و افت‌وخیزهای جامعه دانشگاهی در این دوره زمانی نزدیک به سه دهه، تلاطم‌هایی داشته است. رسالت فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، مبتنی بر اهداف تصریح‌شده، گسترش مرزهای دانش و کاربردی آن در زمینه آموزش عالی است و به‌عنوان زیرمجموعه مؤسسه در تهیه محتوای مورد نیاز سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیرندگان آموزش عالی و سایر ذینفعان آن قرار دارد. به همین علت لازم است ضمن پایش دقیق و مداوم که توسط عوامل فصلنامه انجام می‌شود، اکنون ارزیابی مجموعی نیز داشته باشد تا بداند مسیر طی شده را چگونه پیموده و در چه نقطه‌ای ایستاده است. تصویر حاصل از یافته‌ها بر اساس مسائل و موضوعات در حیطه آموزش عالی و پیوند آن با شرایط جامعه و شبکه تعاملی بین محققان در داخل و خارج کشور و دستاوردهای نظری و کاربردی در زمینه دانش‌های مرتبط با آموزش عالی را بازنمایی نماید. به این ترتیب این پژوهش در حوزه خودارزیابی قرار می‌گیرد که یکی از اصلی‌ترین چالش‌های حوزه تحقیق و توسعه و سیاست‌گذاری علمی است و می‌تواند شواهد خوبی از مسیر طی شده تاکنون را برای سیاست‌گذاران و سایر ذینفعان فصلنامه فراهم نماید، نقاط قوت، آسیب‌ها و کاستی‌ها را نشان دهد و برای تدبیر مسیر پیش رو اطلاعات مناسبی فراهم آورد.

چنین پژوهشی دارای سابقه طولانی در سایر مجلات است. به دلیل کثرت تحقیقات، به معرفی پژوهش‌های مشابه در حوزه علوم انسانی اجتماعی نزدیک به موضوع فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی در ۱۰ سال اخیر (۱۴۰۲-۱۳۹۲) اکتفا شده است.

مقاله تحلیل محتوایی و استنادی مقالات فصلنامه پویش در آموزش علوم انسانی (Rahmati & Karimi, 2023)، ۱۰ شماره معادل ۷۷ مقاله این فصلنامه، که در حوزه آموزش علوم انسانی و توسعه آن است، را مورد بررسی قرار داده است. فردی یا گروهی بودن مقالات، تعداد استنادات به مقاله، کتاب، پایان‌نامه یا رساله و سایت، رتبه نویسندگان، روش پژوهش، حوزه موضوعی شاخص‌های مورد بررسی بوده‌اند. توجه به استنادات درونی، ارائه مقالات گروهی و بین‌رشته‌ای و توجه به حوزه‌های مغفول مانده آموزش علوم انسانی مانند تربیت بدنی، اقتصاد، تاریخ و حقوق از پیشنهادهای این مقاله است.

مقاله تحلیل محتوایی مقالات فصلنامه راهبرد (Akhoondi, 2019) به بررسی ۳۸۸ مقاله منتشر شده در ۹ سال (۱۳۹۷-۱۳۸۹) پرداخته است. معیارهای مورد بررسی سهم موضوعی مقالات (علوم سیاسی)، مشارکت نهادهای علمی (دانشگاه تهران)، رتبه علمی مؤلفان (رتبه علمی دکتری و دانشجوی دکتری و استادیار)، تعداد نویسندگان مقالات، روشهای مورد استفاده (توصیفی-تحلیلی، کتابخانه‌ای)، مشارکت گروههای علمی تخصصی، تفکیک مقالات برحسب منابع استخراجی، منابع و مأخذ، مدت زمان پذیرش مقالات، وضعیت ظاهری مقالات هستند.

مقاله تحلیل روشمند محتوای مقالات فصلنامه سیاست علم و فناوری: ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۶ (Yamani Douzi Sorkhabi et al., 2019) طی ۱۰ سال ۲۳۱ مقاله را مورد ارزیابی کمی و کیفی قرار داده است. حوزه مطالعه، فناوری یا صنعت زمینه‌ای، توصیفی/تجویزی بودن، هدف، نوع و رویکرد پژوهش، ابزار جمع‌آوری داده‌ها، روش تحقیق، خودارجاعی، میانگین تعداد نویسندگان هر مقاله، میزان فعالیت مؤسسات مختلف، همکاری بین مؤسسه‌ای، همکاری بین رشته‌ای، موضوعات محوری، محتوای کلی از منظر فرآیند سیاستگذاری شاخص‌های مورد ارزیابی بوده‌اند.

مقاله تحلیل محتوای پژوهش‌های فصلنامه مدیریت دولتی دانشگاه تهران (Imani et al., 2018)، ۲۹۱ مقاله را در بازه ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۷ از حیث جنسیت نویسنده، رتبه علمی، رشته/گرایش، موضوعات و محورهای مورد توجه نویسندگان، دانشگاه/سازمان مشارکت کننده، جامعه اماری، رویکرد، نوع، سطح تحلیل، مقطع زمانی پژوهش‌ها، نوع داده‌ها و روش گردآوری آن‌ها مورد بررسی قرار داده است.

مقاله تحلیل محتوای مقالات فصلنامه مطالعات مدیریت (بهبود و تحول) طی دوره ۷ ساله (۹۶-۱۳۹۰) (Imani et al., 2018) به ارزیابی شکلی و محتوایی ۱۶۳ مقاله پرداخته است. شاخص‌های مدنظر عبارتند از: سهم موضوعی مقالات، مشارکت نهادهای علمی، رتبه علمی مؤلفین، پرکارترین نویسندگان، روشها و تکنیک‌های مورد استفاده، مشارکت گروههای علمی تخصصی، تفکیک مقالات برحسب منابع استخراجی، منابع و مأخذ، مدت زمان پذیرش مقالات، وضعیت ظاهری مقالات از حیث تعداد صفحات.

مقاله تحلیل محتوای حوزه مدیریت راهبردی (مطالعه موردی: فصلنامه مطالعات مدیریت راهبردی) (Hajipour et al., 2016) ۲۰۰ مقاله را در دوره ۶ ساله (۹۴-۱۳۸۹) با شاخص‌های سهم موضوعی مقالات، مشارکت نهادهای علمی، تعداد نویسندگان، رتبه علمی مؤلفین، روشها و تکنیک‌های مورد استفاده، مشارکت گروههای علمی تخصصی، تفکیک مقالات برحسب منابع استخراجی، منابع و مأخذ، مدت زمان پذیرش مقالات و وضعیت ظاهری تحلیل محتوا کرده است.

مقاله استنادی و محتوایی مقالات فصلنامه مطالعات ملی (شماره‌های ۵۸-۱۶) (Zarei, Azarbakhsh, Khodadadshahr, 2014) به بررسی ۳۰۲ مقاله در ۴۳ شماره پرداخته است. گروهی و فردی بودن مقالات، جنسیت نویسندگان، پرکارترین نویسنده در فصلنامه، موضوعات مورد توجه، رشته‌های نویسندگان، وابستگی سازمانی نویسندگان، فراوانی استنادها به فارسی و انگلیسی، منابع و مأخذ (کتاب، نشریات، سایت‌ها، گزارش و ...) خوداستنادی و پراستنادترین نویسنده و کتب و نشریات فارسی و لاتین شاخص‌های مورد بررسی بوده‌اند.

مقاله پدآگوزی در آموزش مشاوره: تحلیل محتوای ۱۰ ساله مجلات (Barrio Minton et al., 2014) به بررسی ۲۳۰ مقاله درباره آموزش و یادگیری در مجلات انجمن مشاوره آمریکا بین ژانویه ۲۰۰۱ تا دسامبر ۲۰۱۰ پرداخته است. در این بررسی تمرکز، مبانی آموزش و روش مورد استفاده، مفاهیم بورس تحصیلی آموزش و یادگیری در آموزش مشاوره مورد بررسی قرار گرفته است.

مقاله ۵ سال با سیاست علم و فناوری: تکامل و توسعه نظری فصلنامه سیاست علم و فناوری (Ghazinoori et al., 2013) با شاخص‌های اطلاعات کلی فصلنامه (تعداد مقالات در هر شماره، تعداد صفحات مقالات، تعداد نویسندگان مبتنی بر جنسیت، درجه علمی نویسندگان، نرخ پذیرش مقالات، میزان مشارکت نویسندگان از حیث فردی و گروهی، مراجع و منابع از حیث فارسی و انگلیسی، مقالات پراستناد، وابستگی سازمانی و میزان مشارکت سازمانها در نگارش مقالات و روش علمی (رویکرد، شیوه و ابزار جمع‌آوری و تحلیل داده) ارزیابی شده است.

بنابراین هدف این است که مقالات در بازه ۱۳۷۲ تا ۱۴۰۰ از حیث محتوایی مشخصات جمعیت شناختی (با مشخصه مشارکت دانشگاهها و سایر مؤسسات و مراکز در نگارش مقالات، مرتبه علمی نویسندگان، رشته دانشگاهی و جنسیت متخصصان، نگارش گروهی یا فردی مقالات و منبع استخراج مقالات)، از حیث روش شناسی (یا مشخصه رویکرد تحقیق، ابزارهای جمع‌آوری داده، روش و استراتژی تحلیل داده، جامعه و نمونه مدنظر تحقیق) و از حیث موضوعات مورد توجه نویسندگان مقالات در نسبت با موضوعات مدنظر فصلنامه تحلیل شوند که در چه وضعیتی قرار دارند. در مطالعات نامبرده، فصلنامه و موضوعات فارغ از زمینه اجتماعی مورد بررسی قرار گرفته‌اند. در پژوهش حاضر این هدف نیز مد

نظر هست که بررسی شود در سه بازه زمانی ۱۳۸۰-۱۳۷۲، ۱۳۹۰-۱۳۸۱ و ۱۴۰۰-۱۳۹۱ تحول موضوعات و اهداف، چارچوب‌های مورد پذیرش فصلنامه برای انتشار، نظم انتشار مقالات چگونه بوده و آیا مقالات منتشر شده در هر دوره با زمینه اجتماعی ارتباطی داشته‌اند یا نه. از این رو، در ادامه به وضعیت اجتماعی ایران در سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۷۲ گذری شده است. در این باره سیاست‌های وزارت علوم می‌تواند محل مناسبی برای رجوع باشد زیرا همزمان، به‌عنوان سیاستگذار و تنظیم‌کننده قواعد و نماینده تفکر دولت و جریان‌ات در کشور در هر دوره شناخته می‌شود. در این باره ضمن رجوع به ادبیات، تاریخ شفاهی موجود وزرای مربوطه در وزارت علوم، آمار و اسناد بالادستی، تجربه زیسته محقق در دوره سوم نیز منابع اطلاعاتی این بخش از تحقیق قرار گرفته است.

دوره اول ۱۳۷۲ تا ۱۳۸۰ - در این دوره فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، همزمان با چهارسال دوم سازندگی و چهارسال نخست دولت اصلاحات در جامعه ایران است. این بازه زمانی با حساسیت تغییر مدیران وزارت علوم و به تبع آن، تغییر مدیران در دانشگاه‌ها و سایر مراکز و مؤسسات علمی همراه است. در این دوره موضوع اسلامی شدن دانشگاه‌ها مجدد مطرح شد که تاکنون ادامه دارد و در هر دوره به گونه‌ای بازنمایی می‌شود. هرچند رویکرد دولت‌ها در این فاصله زمانی به اسلامی کردن دانشگاه این بود که دانشگاه از نظر علمی در بالاترین سطح باشد، از نظر اجتماعی بیشترین مسئولیت را نسبت به مسائل جامعه احساس کند، از نظر مهارت دانش‌آموختگانش بالاترین کارایی را داشته باشند و در اخلاقیات و معنویت نمونه و الگو باشند، اما با جریان‌هایی مانند آنچه در شورایی انقلاب فرهنگی وجود داشت دچار تعارض و کشمکش بود (Moin, 2013). پس از اتمام جنگ تحمیلی، دولت‌ها با استناد به اصل ۴۴ قانون اساسی و کم‌توجهی به عدالت اجتماعی، افزایش فشار اقتصادی به طبقات پایین‌تر جامعه و طبقاتی شدن آموزش را به دنبال داشت، در عین حال افزایش استقلال دانشگاه‌ها و ایجاد انعطاف بیشتر در مدیریت دانشگاه‌ها و ارتقای وضعیت علمی در نظام آموزش عالی را نیز نشانه گرفت (Rabiee & Nazarian, 2012) اما منطق بازار در آموزش عالی ظهور کرد که نیازمند نظارت و پیشگیری از آثار سوء چنین نگاهی بوده است. خصوصی سازی آموزش عالی، موقتی شدن قراردادهای استخدامی اساتید و افزایش آموزش عالی غیرانتفاعی از سیاست‌هایی است که آغاز شد و همواره به شکل‌های مختلف ادامه داشته است (Shirbagi & Abdolahzadeh, 2020). البته ضابطه‌مند کردن مؤسسات غیرانتفاعی به صورت‌های مختلف در دستور کار دولت‌ها قرار داشته است (Moin, 2013). در عین حال با جهت‌گیری عدالت در آموزش عالی، توسعه کمی دانشگاه‌ها، دسترسی به آن در مناطق محروم و بسط زیرساخت‌ها، از آن جمله شبکه اینترنت و اینترنت دانشگاه‌ها پیامد عصر سازندگی است.

با ورود به دوره اصلاحات در سال‌های ۱۳۷۶ تا اوایل دهه ۸۰، سیاست بر این قرار گرفت که با توجه به پیشرفت‌های علم و فناوری در سطح جهانی و تحولات ملی، دانشگاه‌ها به غیر از مسائل درونی، لازم است تعامل مؤثری بین دانشگاه، دولت و جامعه شکل بگیرد. بنابراین رسالت اجتماعی دانشگاه همزمان با مسئله گفت‌وگوی فرهنگ‌ها و تمدن‌ها به شکل‌گیری تحرک جدیدی در دانشگاه‌ها منجر شد. صدها کانون و تشکل فرهنگی، دینی، هنری، اجتماعی، امدادگری و ادبی (حدود ۲۴۰۰ کانون و تشکل دانشجویی) شکل گرفت و بیش از ۱۰۰۰ نشریه دانشجویی منتشر شد. در این دوران مسائل فرهنگی و اجتماعی در اولویت وزارتخانه و دانشگاه‌ها قرار گرفت که با چالش‌های زیادی از تعریف مفهومی فرهنگ تا برنامه‌های اجرایی مواجه بود. در این سال‌ها تحولات ساختاری در آموزش عالی دربرگیرنده اهداف آموزش عالی کشور، سیاست‌ها و برنامه‌های آموزش (مانند اصلاح نسبت استاد به دانشجو، ارتقای تحصیلات تکمیلی و توسعه آن، و راه‌اندازی دوره‌های مشترک با دانشگاه‌های خارجی برای پاسخگویی به تقاضای داخلی)، پژوهش (مانند یکپارچه سازی دسترسی به منابع علمی، خرید تجهیزات آزمایشگاهی از طریق فاینانس، ترویج تقاضامحوری با اقداماتی مانند توسعه دانشگاه علمی کاربردی، آموزش‌های کارآفرینی و کاربردی کردن آموزش، توسعه قطب‌های علمی، تشویق مقالات ISI)، منزلت و رسالت فرهنگی و اجتماعی آموزش عالی (مانند واگذاری اختیارات اداری و مالی به هیئت امنای دانشگاه‌ها، طرح ارزیابی درونی دانشگاه‌ها برای ارتقای کیفیت گروه‌های آموزشی، بازنگری ساختار برنامه‌ریزی در جهت پاسخگویی به



نیازهای بومی متناسب با پیشرفت‌ها علمی در سطح جهانی، جلب مشارکت دانشجویان و اعضای هیئت علمی در برنامه‌ریزی، مدیریت اجرایی و تحول ساختاری در نظام آموزش عالی و تحقیقات (مانند بازنگری ساختار وزارت علوم با تغییر عنوان از وزارت فرهنگ و آموزش عالی به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، راه‌اندازی اتوماسیون اداری و مدیریتی در وزارتخانه و دانشگاه‌ها)، امور معیشتی و رفاهی و روابط علمی و بین‌المللی (بهبود سازی نظام اعزام دانشجویان) از جزییات برنامه جامع بود که قصد داشت نظام آموزش، پژوهش و فناوری را هم‌پای هم اصلاح کند و بهبود بخشد (Moin, 2013-2014, Tofighi, 2020).

دوره دوم ۱۳۸۱ تا ۱۳۹۰ - اوایل سال‌های ۱۳۸۰ مصادف با جهش جمعیتی دهه شصت، دانشگاه با تقاضای اجتماعی جمعیت جوان روبرو شد؛ چیزی که از سال‌های ۱۳۷۶ پیش‌بینی و پیگیری شده بود. توسعه دانشگاه‌ها از دولتی و دوره‌های شبانه و نوبت دوم، توسعه دانشگاه‌های آزاد، پیام نور، علمی کاربردی تا آموزش‌دهنده‌های فنی و حرفه‌ای، تربیت معلم و راه‌اندازی آموزش‌های الکترونیکی و آموزش عالی آزاد در برنامه این سال‌ها قرار داشت. در دهه ۸۰ توسعه تحصیلات تکمیلی و توسعه رشته‌ها و برخی میان‌رشته‌ها (مانند برخی گرایش‌های آموزش عالی) به دلایل متعدد مانند تأمین یا ارتقای دانش اعضای هیئت علمی مورد نیاز، پژوهش محور کردن دانشگاه‌ها، ارائه خدمات پژوهشی به صنعت، کاهش وابستگی به اعزام به خارج و تولید مقالات برای پاسخگویی به نیازهای کشور انجام شد (Tofighi, 2020). بخش مهمی از این دوره که مصادف با دولت نهم و دهم است، دانشگاه‌ها و آموزش عالی شاهد استمرار توسعه کمی با رویکرد عدالت اجتماعی هستند. بنا به آمار رسمی منتشر شده در سایت ایسنا به نقل از مؤسسه پژوهش و آموزش عالی ایران در سال ۱۳۹۷، «رشد کمی و بی‌رویه دانشگاه‌های کشور در سال‌های قبل از ۹۲ یعنی در دولت نهم و دهم بدون آینده پژوهی دقیق و تأمین زیرساخت‌های لازم صورت گرفت، به گونه‌ای که تعداد مراکز دانشگاهی و مؤسسات آموزش عالی وابسته به وزارت علوم با رشد دو برابری از ۱۳۰۰ مرکز در سال ۱۳۸۴ به ۲۵۰۴ مرکز در پایان دوره دولت دهم افزایش یافت و تعداد دانشجویان کشور از ۲۴۰۰ نفر با افزایش بیش از دو برابری به بیش از چهار میلیون و نیم در سال ۱۳۹۲ رسید.» در نیمه دوم دهه ۸۰، نوشتن انواع سندهای بالادستی برای جهت‌دهی به اقدامات و یکپارچه‌سازی فارغ از تغییر دولت‌ها در دستور کار قرار گرفت که اواخر این دهه، تدوین سند تحول راهبردی علم و فناوری کشور، تصویب آیین‌نامه شورای تخصصی تحول و ارتقاء علوم انسانی در سال ۱۳۸۸، نقشه جامع علمی کشور در سال ۱۳۸۹ و اساسنامه تشکیل دانشگاه فرهنگیان در سال ۱۳۹۰ است.

دوره سوم ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۰ - این دوره با رونمایی مداوم سندهای بالادستی همراه است که دستاورد جریان‌های ویژه است؛ سند راهبردی کشور در امور نخبگان در سال ۱۳۹۱، سند اسلامی شدن دانشگاه‌ها مصوب ۱۳۹۲، ابلاغ سیاست‌های کلی علم و فناوری ۱۳۹۳، سند راهبردی گفتمان توسعه نظام آموزش، پژوهش و فناوری کشور ۱۳۹۴ و اصلاح آیین‌نامه ارتقای اعضای هیئت علمی مصوب ۱۳۹۴، سند منشور توسعه فرهنگ قرآنی سال ۱۳۹۸ از جمله این سندهاست. توجه مجدد به آمایش سرزمین، سطح‌بندی، رتبه‌بندی و افزایش کیفیت دانشگاه‌ها برای ورود به تقاضامحوری و ارتباطات گسترده از دیگر مواردی است که با تولید اسناد راهبردی نیز همراه است. فشار تحریم‌های بین‌المللی در این سال‌ها و ادامه آن تا دولت دوازدهم، شتاب دهنده رویکرد «اقتصاد دانش» و «دانش برای سود» بوده است. از اقدامات انجام شده در اواخر دوره گفتمان عدالت اجتماعی، برگزاری آزمون دکتری نیمه متمرکز و ظهور دوره‌های دکتری پژوهش‌محور است (پروژه نسبتاً شکست‌خورده) که شکل دیگری از تشویق به ارتباط بین دانشگاه و بازار کار/جامعه بود (Baradaran, 2016). ارتباط با صنعت و جامعه به خلق «سوژه کارآفرین» رسید که به گزارش وضعیت علمی، فناوری و نوآوری وزارت عتف در سال ۱۳۹۶ رشد واحدهای فناوری از ۴۸ به ۱۳۳ در سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵ را به ۴۵۵۶ در سال ۱۳۹۵ رسید. در عین حال همه این تحولات در بستر توجه به فرهنگ اسلامی ایرانی رخ داده که به حاشیه راندن تفکرات غیرموافق را در دانشگاه‌ها همراه داشته است (Shirbagi & Abdolazadeh, 2020).



## روش پژوهش

قصد پژوهش، مطالعه و تحلیل جریان دانش و مدیریت آن در فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی در ۱۰۲ شماره، از ابتدای تأسیس ۱۳۷۲ تا ۱۴۰۰، بوده است. بنابراین با روش تحلیل محتوا ابتدا نسخه‌های کاغذی تهیه شده فصلنامه از دو وجه مورد واکاوی قرار گرفت: اول، جریان کلی فصلنامه که تغییرات زیادی را نشان می‌داد، مانند حضور سردبیر، مدیرمسئول، موضوعات و اهداف تعریف شده، انواع مقاله‌های منتشر شده (سرمقاله، مقاله، ترجمه، گزارش و معرفی)، دوم، اطلاعات درون مقالات از موضوعات انتخابی تا ویژگی نویسندگان (رتبه علمی، وابستگی سازمانی، جنسیت، ...) و چارچوب روش شناسی. اطلاعات وارد نرم افزار اکسل شد و فراوانی و درصد تهیه شدند. یافته‌ها و توصیه‌ها نیز مورد بررسی قرار گرفت که در انتها به دلیل محدودیت‌های حجم استاندارد مقالات، به ارائه نتایج آن در مقاله دیگری واگذار شد. با توجه به بررسی ادبیات پژوهش و مقالات مشابه درباره فصلنامه‌ها، معیارهای پرتکرار انتخاب شدند اما به همین حد اکتفا نشد. مروری کوتاه و تاریخی در آموزش عالی برای آنکه مبنایی برای پاسخگویی فصلنامه باشد نیز لازم دیده شد. با این سؤال که موضوعات منتشر شده در فصلنامه تا چه اندازه به جریان‌های اجتماعی فرهنگی مربوط به آموزش عالی پرداخته است؟ در این بخش با مرور اسناد، تاریخ و مقالات معتبر مربوط به روند تاریخی آموزش عالی منطبق با دوره‌های سه گانه فصلنامه، نسبت تولیدات علمی فصلنامه با جریان‌های اجتماعی فرهنگی در هر دوره مورد مقایسه قرار گرفت و در چهار بخش ذیل یافته‌ها ارائه شد.

## یافته‌ها

یافته‌ها در چهار بخش ارائه شده است. بخش اول به جریان تغییرات ساختاری و محتوایی فصلنامه، بخش دوم به مشخصات جمعیت شناختی، بخش سوم مشخصات روش‌های تحقیق و بخش چهارم به موضوعات مقالات متناسب با موضوعات اعلام شده فصلنامه اختصاص دارد. همه موارد در سه دوره بررسی شده‌اند.

### بخش اول- جریان تغییرات ساختاری و محتوایی فصلنامه

طبق **جدول ۱**، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی از سال ۱۳۷۲ تا ۱۳۸۰ در ۱۴ شماره (شماره ۱ تا ۲۱-۲۲) منتشر شد. چهار شماره در این دوره به صورت دوتایی منتشر شده‌اند (۷، ۸، ۱۱ و ۱۲، ۱۳ و ۱۴، ۲۱ و ۲۲). در این مدت تقریباً ۱۰ ساله، فصلنامه ۶ سردبیر و ۴ مدیر مسئول تعویض کرده است و گاهی سردبیر و مدیر مسئول یک نفر بوده‌اند (شماره‌های ۱۳ تا ۱۸) و گاهی مدیر مسئول وجود نداشته است (شماره‌های ۱۹ تا ۳۶). آنچه با مرور تاریخ اجتماعی مؤسسه (Farastkhah, 2019) به دست می‌آید، سردبیر معمولاً رییس مؤسسه بوده است و این امر باعث شده با تغییر هر رییس در تالطم روزگار، سردبیر و به تبع آن، مدیر مسئول و سایر ارکان مانند اهداف و موضوعات و گاهی هیئت تحریریه تغییر کنند، به طوریکه فصلنامه گاهی دستخوش رفتارهای سیاسی شده که نشانه‌های آن در تعیین موضوعات مشاهده می‌شود. طبق **جدول ۲**، در این ۱۴ شماره چارچوب محتوایی شامل سرمقاله (۱۶ مورد)، مقالات ترجمه (۲۰ مورد)، یادداشت آموزشی و تحقیقاتی (۸۱ مورد) در حوزه دانشگاه و آموزش عالی، گزارش از رخدادها و معرفی منابع منتشر شده در مؤسسه و حوزه آموزش عالی (۳۰ مورد) بوده است. مقالات ترجمه که بیشتر نقش آموزشی و افزایش اطلاعات و آگاهی در حوزه آموزش عالی داشته‌اند در هر شماره وجود دارند و شماره ۱۵ و ۱۶ همه مقالات ترجمه‌اند. تغییر روند انتشار فصلنامه از شماره ۱۹ (سال) با حذف گزارش و معرفی قابل ملاحظه است. در مجموع در دهه نخست مفاهیم آموزش عالی در مقالات مختلف به قصد ترویج به خصوص ذیل موضوع برنامه‌ریزی در آموزش عالی منتشر شده است. یکی از اهداف چهارگانه این دهه (که تا شماره ۳۰، یعنی بخشی از دهه دوم، نیز ادامه دارد) «ارائه آگاهی‌ها، داده‌ها و اطلاعات، معرفی کتابها و نشریات



و منابع علمی، سازمانهای آموزش عالی ملی و بین‌المللی، نتایج سمینارها و کنفرانسهای مربوط به برنامه‌ریزی و مدیریت آموزش عالی در سطح ملی و بین‌المللی» است.

با رجوع به **جدول ۱**، فصلنامه در دهه دوم حیات خود (سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۳۹۰) با شماره‌های ۲۳ تا ۶۲، در مجموع ۳۵ شماره (۵ شماره دوتایی: ۲۳ و ۲۴، ۲۷ و ۲۸، ۳۱ و ۳۲، ۳۵ و ۳۶، ۳۷ و ۳۸) منتشر شده است. در این دهه روند سابق تغییر سردبیر و سایر عوامل و ساختار همچنان ادامه دارد. با رجوع به **جدول ۲**، شواهد نشان می‌دهد به مرور فصلنامه متعهد به ساختارمندی و یکپارچگی در چارچوب شده است؛ حذف سرمقاله از شماره ۲۳ و ۲۴ و حذف مقالات ترجمه و گزارش و معرفی آثار و نظم انتشار فصلنامه از شماره ۱۸ از جمله تغییرات است. همچنین افزوده شدن هدف توسعه شبکه تعاملی میان محققان داخل و خارج کشور نشانه خوبی است که با رجوع به ساختار هیئت تحریریه معلوم می‌شود این تغییر متأثر از حضور یک عضو بین‌المللی در کنار سایر اعضا است.

**جدول ۱** نشان می‌دهد دهه سوم (سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۰) شماره‌های ۶۳ تا ۱۰۲ را در بر دارد. در این دهه، به سرعت فصلنامه با نظم ساختاری در مقالات و ثبات سردبیر تغییری اساسی را تجربه می‌کند. با رجوع به تاریخ اجتماعی مؤسسه (Farastkhah, 2019) سردبیری این فصلنامه تا سال ۱۳۹۴ صورت حقوقی داشته و در اختیار رئیس یا معاون مؤسسه بود اما از ۱۳۹۴، رئیس مؤسسه سردبیری را به شخص حقیقی واگذار کرده است. در این دوره، در موضوعات نیز تغییرات محسوسی به چشم می‌خورد. طبق **جدول ۲**، در این دوره، ۴۰ فصلنامه منتشر شده که در هر شماره بین ۶ تا ۸ مقاله (در مجموع ۲۷۶ مقاله) به چاپ رسیده است.

## جدول ۱

مروری بر تغییرات ساختار فصلنامه در سه دهه

دوره زمانی	سردبیر و مدیرمسئول	اصلاحات انجام شده در موضوعات و اهداف مقالات فصلنامه
۱۳۸۰-۱۳۷۲	معاون و رئیس مؤسسه (شماره ۱ تا ۱۰)	موضوعات مقالات عبارتند از: رسالت‌ها، هدفها و سیاستهای آموزش عالی در رابطه با برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور؛ توانایی‌ها، فعالیتهای و عملکردهای آموزشی، پژوهشی و خدماتی اعضای هیئت علمی؛ مدیریت نظام آموزش عالی؛ نظام ارزیابی در آموزش عالی؛ رابطه آموزش عالی با بازارکار؛ ساختار و بافت تشکیلاتی نظام آموزش عالی؛ ساختار آموزش عالی کشور از نظر دوره‌های آموزشی و رابطه آن با نیازهای نیروی انسانی؛ چگونگی تأمین و هزینه کردن منابع مالی نظام آموزش عالی؛ امکانات کالبدی (آموزشی، خدماتی و رفاهی) و تجهیزات آموزش عالی؛ توان پژوهشی و مسائل تحقیقات در دانشگاهها؛ مطالعه مقایسه‌ای نظام آموزش عالی کشور با سایر نظامها؛ بررسی مؤسسات آموزش عالی دانشگاهی (دولتی، غیردولتی) و مراکز آموزش عالی وابسته به دستگاههای دولتی؛ تحقیق درباره دانشجو و دانش آموخته؛ نظام برنامه ریزی توسعه آموزش عالی کشور؛ ارتباط آموزش عالی با دوره‌های پیش دانشگاهی؛ تغییرات، تحولات و نوآوریهای آموزش عالی؛ تحلیل گزارش باز دیده‌ها، برگزاری سمینارها، معرفی کتب و نشریات پژوهشی و برنامه‌ریزی آموزش عالی
۱۳۷۲-۱۳۸۰	معاون و رئیس مؤسسه (شماره ۱۱ و ۱۲)؛ رئیس مؤسسه (شماره ۱۳ و ۱۴)	بخش‌های فصلنامه: اطلاعات مربوط به فصلنامه و شرایط پذیرش مقالات، مقالات، گزارش، معرفی کتاب، چکیده به زبان انگلیسی افزافه شدن موضوعات زیر به موضوعات قبلی: اسلامی شدن دانشگاهها؛ کیفیت تحقیقات در آموزش عالی؛ نقش آموزش عالی در استفاده بهینه از ارتباطات فرهنگی بین‌المللی؛ شبیخون فرهنگی؛ تهاجم فرهنگی؛ رشته‌های دانشگاهی در ایران و مقایسه با رشته‌های دانشگاهی در جهان





بازگشت موضوعات به ۱۰ شماره نخست (حذف شش موضوع افزوده شده از شماره ۱۱ تا ۱۴)	رییس مؤسسه (شماره ۱۵ تا ۱۸)؛ رییس مؤسسه، بدون مدیرمسئول (شماره ۱۹ تا ۲۲)	۱۳۸۱-۱۳۹۰
موضوعات اصلاح و فقط مقاله منتشر شد. از شماره ۲۶ نیز چارچوب مقالات استاندارد شد.	رییس مؤسسه، بدون مدیرمسئول (شماره ۲۳ تا ۲۶)	
	رییس مؤسسه، بدون مدیرمسئول (شماره ۲۷ تا ۳۶)	
افزوده شدن هدف جدید: توسعه شبکه تعاملی میان محققان داخل و خارج کشور	رییس، معاون پژوهش مؤسسه (شماره ۳۷ تا ۴۹)	
	رییس، معاون پژوهش مؤسسه (شماره ۴۹ تا ۵۳)	
	رییس، معاون پژوهش مؤسسه (شماره ۵۴ تا ۵۶)	
	رییس، معاون پژوهش مؤسسه (شماره ۵۷ تا ۶۰)	
ارائه چارچوب جدید اهداف:	معاون پژوهش مؤسسه (شماره ۶۱)	۱۳۹۱-۱۴۰۰
گسترش مرزهای دانش برنامه‌ریزی آموزش عالی در حوزه‌های نظری و کاربردی؛ بررسی موضوعات و چالشهای نظام آموزش عالی کشور و ارائه راه‌حلهای مناسب؛ نشر نظریه‌ها، یافته‌ها، الگوها و دستاوردهای نظری و کاربردی در زمینه دانشهای مرتبط با آموزش عالی برپایه روشهای پژوهشی معتبر؛ توسعه شبکه تعاملی میان محققان داخل و خارج کشور	رییس، معاون پژوهش مؤسسه (شماره ۶۲ تا ۶۸)	
اصلاح موضوعات:	رییس مؤسسه (شماره ۶۹ تا ۷۱)	
آینده پژوهی و آینده‌نگاری آموزش عالی و دانشگاهها؛ سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و مدیریت آموزش عالی؛ سنجش و ارزیابی، اعتبارسنجی، ممیزی و تضمین کیفیت آموزش عالی؛ اقتصاد آموزش عالی؛ مطالعات تطبیقی در نظامهای دانشگاهی و آموزش عالی؛ آموزش عالی و دانشگاهها؛ محیطهای چند رسانه‌ای، فناوری اطلاعات و ارتباطات؛ نوآوریهای آموزشی و درسی در دانشگاهها و آموزش عالی	رییس مؤسسه، معاون پژوهشی (۷۵ تا ۱۰۲)	

## جدول ۲

مروری بر تغییرات محتوای فصلنامه در سه دهه

دوره زمانی	سرمقاله	مقاله	ترجمه	گزارش و توضیحات معرفی
۱۳۷۲-۱۳۸۰	۱۶	۸۱	۲۰	۱ تا ۲۱ و ۲۲-۱۴ شماره (۴ شماره ۲ تایی)؛ شماره ۱۵ و ۱۶ همه ترجمه هستند. از شماره ۱۹ گزارش و معرفی حذف شد.
۱۳۸۱-۱۳۹۰	۳	۲۴۱	۰	۲۳ تا ۶۲-۳۵ شماره (۵ شماره ۲ تایی)؛ از شماره ۲۵ پیشگفتار حذف شد. از ۳۹ مرتب هر شماره چاپ شد.
۱۳۹۱-۱۴۰۰	۰	۲۷۶	۰	۶۳ تا ۱۰۲-۴۰ شماره؛ در هر شماره چاپ بین ۶ تا ۸ مقاله در نوسان است.

### بخش دوم- مشخصات جمعیت شناختی

مشارکت پژوهشگران اعم از اعضای هیئت علمی، دانشجویان و دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در جدول ۳ و جدول

۴ مشاهده می‌شود.



جدول ۳

وابستگی نویسندگان مقالات به دانشگاهها و مؤسسات

تعداد	نام دانشگاه	تعداد	نام دانشگاه	تعداد	نام دانشگاه
۲	دانشگاه یو تی ام مالزی	۹	علوم کشاورزی خوزستان	۱۵۷	دانشگاه تهران
۲	دانشگاه علوم پزشکی کرمان	۹	دانشگاه شاهد	۹۹	دانشگاه آزاد اسلامی (همه واحدها)
۲	دانشگاه علمی کاربردی (واحدها)	۷	دانشگاه زنجان	۸۴	دانشگاه شهید بهشتی
۱	دانشگاه صنعتی شریف	۶	دانشگاه امیرکبیر	۸۳	دانشگاه اصفهان
۱	دانشگاه شهید رجایی	۶	دانشگاه علم و صنعت	۶۱	دانشگاه تربیت مدرس
۱	دانشگاه مراغه	۵	دانشگاه لرستان	۵۲	دانشگاه علامه طباطبایی
۱	دانشگاه تربیت معلم سبزوار	۵	دانشگاه گیلان	۴۷	دانشگاه فردوسی مشهد
۱	دانشگاه امام صادق	۴	دانشگاه امام حسین	۳۷	دانشگاه پیام نور (همه واحدها)
۱	دانشگاه حکیم سبزواری	۴	دانشگاه محقق اردبیلی	۳۱	دانشگاه خوارزمی
۱	علوم پزشکی بابل	۴	دانشگاه علوم پزشکی ایران	۲۹	تربیت معلم/فرهنگیان
۱	دانشگاه شهرکرد	۳	دانشگاه مالک اشتر	۲۶	دانشگاه مازندران
۱	دانشگاه جندی شاپور اهواز	۳	دانشگاه شهید ستاری	۲۴	دانشگاه تبریز
۱	دانشگاه اراک	۳	دانشگاه بجنورد	۲۱	دانشگاه بوعلی همدان
۱	دانشگاه سیستان و بلوچستان	۳	دانشگاه تربیت معلم آذربایجان	۲۱	دانشگاه کاشان
۱	دانشگاه خواجه نصیر	۳	دانشگاه علوم کشاورزی گرگان	۱۹	دانشگاه شیراز
۱	دانشگاه علوم پزشکی تهران	۳	دانشگاه مفید قم	۱۸	دانشگاه رازی کرمانشاه
۱	دانشگاه علوم دریایی امام خمینی	۳	دانشگاه علوم پزشکی تبریز	۱۸	دانشگاه ارومیه
۱	دانشگاه دفاع ملی	۲	دانشگاه علوم پزشکی اصفهان	۱۷	دانشگاه الزهرا
۱	دانشگاه بین المللی قزوین	۲	علوم بهزیستی و توانبخشی	۱۶	دانشگاه یزد
۱	دانشگاه هوستون آمریکا	۲	دانشگاه ایلام	۱۵	دانشگاه چمران اهواز
۱	دانشگاه لندن	۲	دانشگاه آمل	۱۲	دانشگاه سمنان
۱	دانشگاه توکیو	۲	دانشگاه گرگان	۱۱	دانشگاه بیرجند
۱	دانشگاه کرتین استرالیا	۲	دانشگاه ولیعصر رفسنجان	۱۰	دانشگاه باهنر کرمان
۱	دانشگاه کازان روسیه	۲	دانشگاه امام جواد یزد	۹	دانشگاه کردستان





جدول ۴

مشارکت مراکز و مؤسسات آموزش عالی و غیر آن در مقالات فصلنامه

تعداد	نام مراکز و مؤسسات علمی	تعداد	نام مراکز و مؤسسات علمی
۱	پژوهشگاه دانش‌های بنیادی	۱۵۰	مؤسسه پژوهش و آموزش عالی
۱	کمیته ملی زیست فناوری	۱۱	سازمان سنجش
۱	مرکز تحقیقات مهندسی ژنتیک	۹	سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
۱	پژوهشکده فناوری اطلاعات	۷	مؤسسه تحقیقات سیاست علمی کشور
۱	پژوهشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی	۷	پژوهشکده علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
۱	دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی	۶	پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی
۱	سازمان سمت	۶	پژوهشگاه صنعت نفت
۱	شورای عالی علمی کاربردی	۵	سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور
۱	دفتر گسترش آموزش عالی	۴	سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران
۱	معاونت اجرایی ریاست جمهوری	۴	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
۱	فرهنگستان علوم	۳	مؤسسه آموزش عالی نیما
۱	مرکز مطالعات و تحقیقات ارزشیابی آموزشی	۳	مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی
۱	معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری	۳	مؤسسه آموزش عالی الکترونیکی ایران
۱	مرکز تحقیقات باهنر اصفهان	۲	سازمان برنامه و بودجه کشور
۱	مرکز پژوهش‌های مجلس	۲	پارک علم و فناوری اراک
۱	مؤسسه آموزش عالی دماوند	۲	بیمه آسیا
۱	مؤسسه آموزش عالی الغدیر تبریز	۲	پژوهشکده آمار
۱	سازمان گردشگری	۱	پژوهشکده تعلیم و تربیت
۱	جهاددانشگاهی یزد	۱	مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران
۱		۱	انستیتو روانپزشکی تهران

طبق **جدول ۳**، پژوهشگران ۶۷ دانشگاه ایرانی و ۵ دانشگاه خارجی در این فصلنامه مقاله منتشر کرده‌اند. از بین ۷۲ دانشگاه، به ترتیب دانشگاه تهران (۱۵۷ مقاله)، دانشگاه آزاد اسلامی (۹۹ مقاله)، شهید بهشتی (۸۴ مقاله)، اصفهان (۸۳ مقاله)، تربیت مدرس (۶۱ مقاله) و علامه طباطبایی (۵۲ مقاله) بیشترین مشارکت را داشته‌اند و فاصله مشارکت دانشگاه تهران از بقیه دانشگاه‌ها به‌طور چشمگیری زیاد است. طبق **جدول ۴**، تعداد ۳۹ مؤسسه، پژوهشکده و پژوهشگاه و سایر مراکز علمی در ارائه مقالات این فصلنامه نقش داشته‌اند که مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی با ۱۵۰ مقاله در صدر مشارکت‌کنندگان قرار دارد. توزیع مرتبه علمی مشارکت‌کنندگان در جدول ۵ آمده است.

## جدول ۵

مراتب علمی نویسندگان مقالات

دوره	مربی	استادیار	دانشیار	استاد	دانشجو/ دانش‌آموخته ارشد	دانشجو/ دانش‌آموخته دکتری	پژوهشگر/دستیار	نامشخص <sup>۱</sup>
۱۳۷۲- ۱۳۸۰	۲۵	۳۶	۱۱	۷	۲	۱	۰	۲۹
۱۳۸۱- ۱۳۹۰	۳۸	۱۹۵	۷۳	۴۳	۷۹	۵۸	۹	۱۴
۱۳۹۱- ۱۴۰۰	۲۳	۱۸۹	۱۵۵	۸۹	۱۰۲	۱۳۶	۱۱	۲
فراوانی	۸۶	۴۲۰	۲۳۹	۱۳۹	۱۵۹۶	۱۸۴	۲۰	۴۵
درصد	۳٪	۱۶٪	۹٪	۵٪	۵۸٪	۷٪	۱٪	۲٪

همانطور که ملاحظه می‌شود، بیشترین مشارکت‌کنندگان دارای مدرک کارشناسی ارشد یا دانشجوی این مقطع (۵۸ درصد) هستند. پس از آن مشارکت‌کنندگان مرتبه استادیاری (۱۶ درصد) و سپس دانشیاری (۹ درصد) دارای بیشترین مقالات هستند. بر اساس آمار جمع‌آوری شده، پژوهشگران و دستیاران پژوهشی فقط ۱ درصد مقالات را از آن خود کرده‌اند. روند سه دوره نشان می‌دهد رتبه نویسندگان دارای رتبه استادیاری و استادی به مرور افزایش یافته و به‌خصوص در دوره سوم رتبه مربی و استادیار از دو دوره قبل کمتر شده‌اند. اما نویسندگان دانشجوی و دانش‌آموخته ارشد و دکتری همواره رشد افزایشی داشته‌اند. پژوهشگران نیز در دوره‌های دوم و سوم ظاهر شده‌اند.

## جدول ۶

تخصص نویسندگان بر اساس رشته‌های دانشگاهی

دوره	علوم انسانی و اجتماعی	مهندسی و علوم پایه	علوم پزشکی و خدمات درمانی	کشاورزی و علوم دامی	هنر	نامشخص
۱۳۷۲-۱۳۸۰	۸۰	۱۹	۵	۱	۰	۲۰
۱۳۸۱-۱۳۹۰	۳۸۸	۴۸	۷	۵۴	۰	۱۷
۱۳۹۱-۱۴۰۰	۶۲۲	۲۲	۶	۵۶	۴	۱۰
فراوانی	۱۰۹۰	۸۹	۱۸	۱۱۱	۷	۴۷
درصد	۸۰٪	۷٪	۱٪	۸٪	۱٪	۳٪

تخصص نویسندگان مقاله در **جدول ۶** نشان می‌دهد، بیشترین تعداد مقالات در حوزه علوم انسانی و اجتماعی (۸۰ درصد) است. مشارکت متخصصان حوزه علوم کشاورزی و دامی (۸ درصد) و سپس مهندسی و علوم پایه (۷ درصد) با فاصله زیادی از علوم انسانی و اجتماعی قرار دارند. در مقایسه دوره‌ها، علوم انسانی و اجتماعی همچنان صدرنشین است. مهندسی و علوم پایه در دوره سوم نسبت به دوره دوم کاهش

<sup>۱</sup> در بخشی از جدول ۳ و ۴ که تخصص افراد نامشخص ذکر شده مربوط به سال‌های ابتدایی راه‌اندازی فصلنامه است که اغلب رتبه و تخصص افراد درج نشده است. در مسیر استخراج داده‌ها بسیاری از موارد به شیوه‌های مختلف شناسایی شدند. با این همه مواردی باقی ماند که به ذکر «نامشخص» بسنده کردیم.



چشمگیری دارد. هنر و علوم پزشکی در هر سه دوره حضور ویژه‌ای ندارند. علوم کشاورزی و دامی نیز در دوره دوم حضور فعالی دارند و تفاوت ویژه‌ای در دوره سوم مشاهده نمی‌شود.

### جدول ۷

جنسیت نویسندگان مقالات

دوره	زن	مرد
۱۳۷۲-۱۳۸۰	۱۷	۹۷
۱۳۸۱-۱۳۹۰	۹۲	۴۱۸
۱۳۹۱-۱۴۰۰	۱۹۲	۵۳۰
فراوانی	۳۰.۱	۱۰۴.۵
درصد	۲۲٪	۷۸٪

توزیع جنسیتی نویسندگان مقالات در **جدول ۷** نشان می‌دهد ۷۸ درصد نویسندگان مرد و ۲۲ درصد زنان هستند. در مقایسه سه دوره، زنان به مرور رشد چشمگیری داشته‌اند. شرایط نگارش مقالات در قالب فردی یا گروهی در **جدول ۸** آمده است.

### جدول ۸

مقالات بر اساس نگارش فردی و گروهی

دوره	تک نفره	دو نفره	سه نفره	بیش از سه نفر
۱۳۷۲-۱۳۸۰	۹۳	۹	۱	۰
۱۳۸۱-۱۳۹۰	۹۰	۶۹	۵۴	۲۹
۱۳۹۱-۱۴۰۰	۴۱	۸۳	۱۰۳	۴۹
فراوانی	۲۰.۳	۱۶۱	۱۵۸	۷۸
درصد	۳۴٪	۲۷٪	۲۶٪	۱۳٪

طبق **جدول ۸**، مقالات فردی ۳۴ درصد و مقالات گروهی در مجموع ۶۶ درصد را به خود اختصاص داده‌اند. بر اساس داده‌ها، بیشتر مقالات گروهی دو یا سه نفره هستند. در مقایسه روند سه دوره، مقالات تک‌نفره کاهش یافته و مقالات دو و سه نفره و حتی بیش از سه نفره رشد داشته‌اند. در **جدول ۹** میزان مقالات مستخرج از منبع پژوهشی پیشین و مقالات سفارشی نشان داده شده است.

### جدول ۹

مقالات مستخرج از پایان نامه/رساله، طرح پژوهشی و سفارش مقاله

دوره	پایان نامه	رساله	طرح پژوهشی	مقاله سفارشی
۱۳۷۲-۱۳۸۰	۳	۰	۱۱	۱
۱۳۸۱-۱۳۹۰	۱۷	۱۱	۴۵	۰
۱۳۹۱-۱۴۰۰	۳۲	۲۱	۲۸	۲۷
فراوانی	۵۲	۳۲	۸۴	۲۸
درصد	۹٪	۱۶٪	۴۳٪	۱۴٪

بر اساس داده‌های **جدول ۹**، به ترتیب مقالات مستخرج از طرح پژوهشی (۴۳ درصد)، مستخرج از پایان‌نامه و رساله (۲۵ درصد) و مقالات سفارشی (۱۴ درصد) قرار دارند.  
بخش سوم- مشخصات روش‌های تحقیق  
وضعیت مقالات از حیث رویکرد در **جدول ۱۰** آمده است.

### جدول ۱۰

انواع رویکرد تحقیق مقالات فصلنامه

دوره زمانی	کمی	کیفی	آمیخته
۱۳۷۲-۱۳۸۰	۲۰	۱	۲
۱۳۸۱-۱۳۹۰	۱۷۲	۱۸	۱۷
۱۳۹۱-۱۴۰۰	۱۵۵	۸۰	۳۵
مجموع	۳۴۷	۹۹	۵۴
درصد	۶۹٪	۲۰٪	۱۱٪

طبق **جدول ۱۰**، مقالات با رویکردهای کمی (۶۹ درصد)، کیفی (۲۰ درصد) و آمیخته (۱۱ درصد) در این سال‌ها منتشر شده‌اند. همچنین کمبود مقالات روشمند در دهه نخست مشخص است. در هر سه دهه رویکردهای کمی صدرنشین هستند. دهه دوم رویکردهای کیفی و آمیخته مورد توجه قرار گرفته‌اند و روند رشد رویکرد کیفی در دهه سوم چشمگیر است. دهه سوم به نسبت افزایش رویکرد کیفی، رویکرد کمی کاهش یافته است. در **جدول ۱۱** مشخصات ابزارهای جمع‌آوری داده ارائه شده است.

### جدول ۱۱

ابزار جمع‌آوری داده مقالات فصلنامه

دوره زمانی	پرسشنامه	مصاحبه	اسناد و بانک اطلاعاتی
۱۳۷۲-۱۳۸۰	۱۶	۲	۱۳
۱۳۸۱-۱۳۹۰	۱۶۲	۱۶	۳۱
۱۳۹۱-۱۴۰۰	۱۲۱	۸۴	۴۶
جمع	۲۹۹	۱۰۲	۹۰
درصد	۶۱٪	۲۱٪	۱۸٪

داده‌های **جدول ۱۱** مؤید داده‌های **جدول ۱۰** است. پرسشنامه (۶۱ درصد)، مصاحبه (۲۱ درصد) و اسناد (۱۸ درصد) به ترتیب ابزارهای مورد استفاده برای جمع‌آوری داده بوده‌اند که در این میان پرسشنامه محل رجوع بیشتر محققان است. با مرور داده‌های جمع‌آوری شده، بیشتر پرسشنامه‌ها محقق ساخته هستند و در بخش اسناد بیش از سندهای بالادستی بانک‌های اطلاعاتی و پایگاه آماری مدنظر بوده است. داده‌های جزیبی نشان می‌دهند در دهه دوم، پرسشنامه علاوه بر جمع‌آوری داده‌های کمی، برای داده‌های کیفی نیز استفاده پرکاربردی داشته است و



پژوهشگران از پرسشنامه‌های بازپاسخ، به‌خصوص برای پژوهش‌های آمیخته، استفاده کرده‌اند. مصاحبه به مرور، به‌خصوص در دهه سوم، مورد توجه قرار گرفته و به همین نسبت پرسشنامه کاهش یافته است. **جدول ۱۲** شرح بیشتری از شرایط پژوهش را نشان می‌دهد.

### جدول ۱۲

استراتژی تحلیل داده مقالات فصلنامه

دوره زمانی	نیمه‌آزمایشی	پیمایش	فرا ترکیب (فرا تحلیل)	روایت	تاریخی مردم نگاری	پدیدارشناسی (پدیدارنگاری)	گفتمان	داده بنیاد	موردی
۱۳۷۲-۱۳۸۰	۰	۱۶	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۷
۱۳۸۱-۱۳۹۰	۱	۱۳۵	۵	۰	۰	۱	۰	۲	۱۵
۱۳۹۱-۱۴۰۰	۶	۸۲	۳ (۱)	۱	۳	۱۲ (۲)	۱	۲۰	۱۶
جمع	۷	۲۳۳	۹	۱	۴	۱۵	۱	۲۲	۳۸
درصد	۲,۱۱	۷۰,۲۹	۲,۷۱	۰,۳۰	۱,۲۱	۴,۶۸	۰,۳۰	۶,۶۴	۱۱,۴۶

داده‌های **جدول ۱۲** نشان می‌دهند بیشترین استراتژی انتخابی در تحلیل داده‌ها پیمایش (۷۰ درصد) است. مطالعه موردی (۱۲ درصد) پس از پیمایش بیشتر انتخاب شده است. استراتژی‌هایی مانند روایت و مردم نگاری و تحلیل گفتمان (هر کدام ۱ مورد)، حتی تحلیل تاریخی (۴ مورد)، تقریباً نادیده انگاشته شده‌اند. البته پدیدارشناسی (۱۴ مورد در دهه سوم و ۱ مورد در دهه دوم در کل ۵ درصد) و داده بنیاد (۲۰ مورد در دهه سوم و ۲ مورد در دهه دوم در کل ۷ درصد) در دهه سوم به طور چشمگیری افزایش یافته‌اند. استراتژی‌های نیمه‌آزمایشی (۲ درصد) و فرا ترکیب/فرا تحلیل (۳ درصد) نیز کمتر مدنظر محققان در این فصلنامه بوده است.

### جدول ۱۳

جامعه و نمونه مقالات فصلنامه

جامعه و نمونه دوره زمانی	متقاضیان	دانشجو	دانش آموخته	عضو هیئت علمی	رؤسا و مدیران (کارشناسان)	دوره آموزشی و درسی	دانشگاه	صنعت
۱۳۷۲-۱۳۸۰	۰	۱۰	۲	۲	۱	۱	۷	۲
۱۳۸۱-۱۳۹۰	۸	۵۵	۵	۳۵	۱۸ (۲)	۴	۱۷	۶
۱۳۹۱-۱۴۰۰	۲	۷۸	۵	۴۴	۲۳ (۳)	۰	۶	۵
مجموع	۱۰	۱۴۳	۱۲	۸۱	۴۲ (۴)	۵	۳۰	۱۳
درصد	۳٪	۴۲٪	۳٪	۲۴٪	۱۴٪	۱٪	۹٪	۴٪

داده‌های **جدول ۱۳** نشان می‌دهد بیشترین جامعه و نمونه مورد توجه پژوهش‌ها دانشجویان (۴۲ درصد)، سپس اعضای هیئت علمی (۲۸ درصد) هستند. رؤسا و مدیران و کارشناسان (که البته بخشی از ایشان نیز اعضای هیئت علمی هستند) در مرتبه سوم (۱۴ درصد) قرار دارند.

کمترین جامعه و نمونه مورد بررسی دوره‌های آموزشی و درسی (۱ درصد)، متقاضیان دوره‌های مختلف تحصیلی و دانش‌آموختگان (هرکدام ۳ درصد) و صنعت (۴ درصد) بوده است.

#### بخش چهارم- فراوانی انتشار مقالات بر اساس موضوعات فصلنامه

**جدول ۱۴** مبتنی بر موضوعات اعلام شده فصلنامه تنظیم شده است. از آنجا که دهه سوم از ثبات برخوردار بوده است، موضوعات این دهه مدنظر قرار داده شد که البته با دو دهه گذشته فاصله جدی ندارد.

#### جدول ۱۴

وضعیت موضوعات تخصصی منتشر شده ذیل موضوعات فصلنامه

دوره	آینده پژوهی و آینده‌نگاری	سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و مدیریت	سنجش و ارزیابی... کیفیت	و اقتصاد آموزش	مطالعات تطبیقی	محیط‌های چندرسانه‌ای، ICT	نوآوریهای آموزشی و درسی
۱۳۷۲-۱۳۸۰	۲	۴۳	۳	۲۷	۴	۴	۲۴
۱۳۸۱-۱۳۹۰	۲	۶۷	۴۰	۶۳	۸	۲۰	۶۹
۱۳۹۱-۱۴۰۰	۴	۱۱۱	۳۳	۶	۶	۱۳	۶۴
مجموع	۸	۲۲۱	۷۶	۹۶	۱۸	۳۷	۱۵۷
درصد	۱٪	۳۶٪	۱۲٪	۱۶٪	۳٪	۶٪	۲۶٪

داده‌های **جدول ۱۴** نشان می‌دهد بیشترین موضوعات فصلنامه در حیطه سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و مدیریت (۳۶ درصد) هستند که در هر سه دهه روند رو به رشدی داشته‌اند. پس از آن به ترتیب موضوع نوآوریهای آموزشی و درسی (۲۶ درصد) و اقتصاد آموزش (۱۶ درصد) مورد توجه بوده است. اما وقتی روند تغییرات این موضوعات در سه دهه ملاحظه شود، موضوع اقتصاد آموزش با اینکه به خصوص در دهه دوم حجم خوبی از مقالات را به خود اختصاص داده است، در دهه سوم به شدت کاهش را نشان می‌دهد. این موضوع درباره فناوری اطلاعات و ارتباطات نیز دیده می‌شود. در بین سایر موضوعات، مقالات آینده نگاری (۱ درصد) و مطالعات تطبیقی (۶ درصد) کمترین آمار را نشان می‌دهند.

#### نتیجه‌گیری

مقاله حاضر تلاشی برای بررسی ۱۰۲ شماره فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی است که یکی از مهمترین نشریات در حوزه برنامه‌ریزی و سیاستگذاری در آموزش عالی به شمار می‌رود. بنابراین ضمن بررسی تغییرات ساختاری و محتوایی، بیش از ۶۰۰ مقاله از حیث جمعیت شناختی، روش‌شناسی و موضوعات مورد توجه مقالات برای تحلیل و مقایسه با جریانهای اجتماعی دوره‌های زیست فصلنامه نیز مورد واریسی قرار گرفته است. بررسی تغییرات ساختاری فصلنامه از آن حیث اهمیت دارد که خبر از شیوه نگرستن به یک نهاد علمی می‌دهد که راهبری آن را برعهده دارند. همانطور که در بخش یافته‌ها در جداول ۱ و ۲ مشاهده می‌شود، در دوره اول و دوم، ساختار فصلنامه به خصوص سردبیر و مدیرمسئول آن افراد حقوقی بوده‌اند. یعنی هرکس ریاست مؤسسه را برعهده می‌گرفت، این نهاد علمی که ساختاری مستقل باید داشته باشد را نیز تصاحب می‌کرد. با توجه به تغییرات مدیریتی در نظام آموزش عالی ایران و به تبع آن، تغییرات مدیریتی در مجموعه‌های وابسته، این امر در فصلنامه نامبرده نیز استثنا نداشت. بنابراین آسیب این روش برای انتخاب ارکان یک نهاد علمی که پایداری از ویژگی‌های آن است، آسیب‌های بسیاری داشت؛ به جز امکان ورود نگاه سیاسی افراد در یک نهاد علمی، در دوره‌هایی مشاهده می‌شود فصلنامه بدون مدیرمسئول است یا



سردبیر و مدیر مسئول یکنفر هستند در حالیکه وظایف متفاوتی برای این دو مسئولیت در نهاد فصلنامه تعریف شده است و تفکیک آن ضرورت دارد. با توجه به شواهد و مدارک ارائه شده، از دوره‌ای به بعد، یعنی سال ۱۳۹۱، رییس جدید مؤسسه که برای اول بار یکی از اعضای هیئت علمی مؤسسه است و شاید مصائب فصلنامه را از این بابت مشاهده کرده بود، این قاعده را برهم می‌زند و بنا بر شایستگی، یکی از اعضای هیئت علمی مؤسسه را که از حیث تخصص با موضوع فصلنامه تناسب دارد به عنوان سردبیر انتخاب می‌کند. از این بابت دوره سوم، فصلنامه دارای ثبات ساختاری می‌شود. به عبارت دیگر، در این دوره رییس مؤسسه هویت فصلنامه را از ساختار اداری مؤسسه جدا می‌کند و به این ترتیب به یکی از نهادهای آموزش عالی، یعنی فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، استقلال و هویت علمی بازگردانده می‌شود که به وضوح اثرات این تصمیم در کیفیت ساختاری و محتوای پژوهشی مشهود است. البته از میانه دهه هشتاد است که فصلنامه سروشکل استاندارد به خود می‌گیرد و از شماره ۳۹ (سال ۱۳۸۵) منظم چاپ می‌شود. همچنین نگارش مشخصات نویسندگان به مرور کامل و دقیق شده است به طوریکه در دوره سوم افراد نامشخص انگشت‌شمار بوده‌اند.

در مجموع، تأثیر شرایط اجتماعی آموزش عالی در هر دوره به گونه‌های مختلف در این فصلنامه قابل ملاحظه است، هرچند هم‌پا نیست. اگر در دوره نخست، ترویج دانش آموزش عالی برای آگاهی بخشی درباره این ادبیات رویکرد غالب است، نشانی از وضعیت آموزش عالی در ایران دارد. در میانه دهه ۸۰ است که رشته آموزش عالی، اول بار در دانشگاه شهید بهشتی دانشجوی تحصیلات تکمیلی می‌پذیرد. تا قبل از آن، به این حوزه نگاه تخصصی و علمی وجود نداشته است. پس از این زمان است که مقالات با گرایش آموزش عالی نیز به مرور در فصلنامه ظهور می‌کنند که قوت بخش دانش آموزش عالی به‌خصوص در برنامه‌ریزی و سیاستگذاری می‌شوند.

با رجوع به جداول مندرج در یافته‌ها که حاصل جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها است، مشاهده می‌شود در بین دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، دانشگاه تهران و مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی بیش از سایرین در چاپ مقالات مشارکت داشته‌اند. سایر دانشگاه‌ها و مراکز علمی و غیردانشگاهی با فاصله زیادی قرار دارند. البته دانشگاه آزاد اسلامی نیز مشارکت مناسبی داشته است. این یافته با تحلیل محتوای مقالات فصلنامه راهبرد، فصلنامه مدیریت دولتی دانشگاه تهران و فصلنامه مطالعات مدیریت (بهبود و تحول) همخوانی دارد.

در اینجا مشارکت متخصصان بین‌المللی انگشت‌شمار است. در ۵ مقاله که یک مورد آن به دوره نخست (از دانشگاه هوستون آمریکا در شماره ۱۱ و ۱۲ سال ۱۳۷۴)، دو مورد به دوره دوم (از دانشگاه لندن انگلستان و دانشگاه توکیو ژاپن در شماره‌های ۴۲ و ۴۴ سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶) و سه مورد در دوره سوم (از دانشگاه کترین استرالیا، کازان روسیه و یو تی ام مالزی در شماره‌های ۶۶ و ۶۷ و ۸۳ سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ و ۱۳۹۶) منتشر شده چنین تعاملی مشاهده می‌شود. به نظر می‌رسد هدف توسعه شبکه تعاملی میان محققان خارج کشور، همچنان به سرمنزل مقصود نرسیده است. هرچند تلاش در دوره سوم مشهود است. همچنین از حیث تخصصی، به نظر می‌رسد این فصلنامه بیش از همه، محل حضور و مشارکت متخصصان علوم انسانی و اجتماعی است. در حالیکه حوزه سیاستگذاری و برنامه‌ریزی عرصه میان رشته‌ای است و حضور متخصصان متعدد می‌تواند نشان مبارکی باشد. به‌خصوص که مقالات گروهی بیش از فردی هستند، خوب است این کارهای گروهی که اغلب بین گرایش‌ها یا رشته‌های مختلف علوم انسانی و اجتماعی افتاده است، بین گروه‌های مختلف علوم نیز رخ دهد. به خصوص رشته هنر که قرابت نزدیکی با علوم اجتماعی دارد، در این فصلنامه قابل عرض نیست.

در بررسی‌های محتوایی، رشد رتبه مشارکت‌کنندگان در سه بعد قابل مشاهده است: در بعد اعضای هیئت علمی به مرور از رتبه مریبان و استادیاران کاسته شده و بر تعداد دانشیاران و استادان افزوده شده است. این تغییرات نشانی از تغییرات در آموزش عالی دارد که با آمارنامه‌ها همخوانی دارد؛ به این معنی، با گسترش آموزش عالی، بسیاری از اعضای هیئت علمی مربی نیز ادامه تحصیل دادند. با بررسی برخی نویسندگان مقالات در دوره‌های مختلف نیز این تغییر مشاهده می‌شود. همچنین اهتمام به پژوهش و رشد علمی به ارتقای رتبه علمی از استادیاری به



دانشیاری و از دانشیاری به استادی منجر شده است. این موارد نشانی از کیفیت است که در مقالات و سایر دستاوردهای علمی مشارکت‌کنندگان آموزش عالی نمایان می‌شود. اما در بعد دانشجو و دانش‌آموخته با مدرک کارشناسی ارشد و دکتری همواره رشد افزایشی داشته‌اند. با مراجعه به جدول مقالات مستخرج از پایان‌نامه و رساله مشخص می‌شود این پدیده نیز نمودی دیگر از تحولات آموزش عالی در ایران است. گسترش آموزش عالی، به خصوص تحصیلات تکمیلی که نقشه جامع علمی کشور نیز پشتیبان و محرک آن است و از دهه ۹۰ سرعت‌بخش این رخداد به شکل‌های مختلف بوده است، خود را در تولید مقالات به رخ کشیده است. از آنجاست که به مرور نگارش مقالات از دو نفر به سه نفر و بیشتر هم افزایش یافته است که نشان‌دهنده حضور تیم تحقیق در مقاله مستخرج است. حضور استادیاران بیش از سایر رتبه‌های علمی در مقالات با یافته‌های تحلیل محتوای مقالات فصلنامه راهبرد و فصلنامه مدیریت دولتی دانشگاه تهران همخوانی دارد. در حالیکه با یافته‌های فصلنامه مطالعات مدیریت (بهبود و تحول) ناهمخوان است. همانطور که بیان شد، این نکته حائز اهمیت است: از آنجا که در تحلیل حاضر تغییرات در سه دهه بررسی شده است، این فرآیند به سوی بهبود رتبه نویسندگان را نشان می‌دهد.

کاهش چشمگیر مقالات مستخرج از طرح‌های پژوهشی و افزایش مقالات سفارشی در دوره سوم قابل اعتناست. سؤال اینجاست آیا برای توجه به خلأهای پژوهشی سفارش مقالات افزایش یافته است؟ و چرا مقالات مستخرج از طرح‌های پژوهشی کاهش یافته است؟ آیا بخشی از این مقالات، که در دوره‌های اول و دوم توسط اعضای هیئت علمی مؤسسه یا وابستگان علمی وزارت علوم تنظیم شده‌اند، در فصلنامه‌های دیگر منتشر می‌شوند یا این آمار باید نگران‌کننده باشد و هشدار بر کاهش طرح‌های پژوهشی مسئله‌محور دارند که به خاطر کاهش اعتبارات پژوهشی به مرور چنین پیامدی را داشته است؟ اما بعد سوم حضور پژوهشگران و دستیاران پژوهشی است که برای توسعه علمی شاخص مهمی است. در این آمارها نیز حضور چنین افرادی کمتر به چشم می‌خورد، هرچند به مرور رشد آن‌ها در دوره سوم قابل اعتناست. در مجموع حضور زنان، هرچند در مقایسه با مردان ناچیز است، رشد خوبی را در سه دهه نشان می‌دهد.

در بخش سوم، بررسی روش‌شناسی تحقیقات نشان می‌دهد همچنان رویکردهای کیفی و مبتنی بر پیمایش گوی سبقت ربوده است. هرچند در مقایسه سه دوره، کاهش نسبی رویکرد کمی و توجه به روش کیفی مشهود است. از سؤالاتی که در حین بررسی مقالات به نظر می‌رسد نیازمند تحقیق مجزایی است، استفاده از پرسشنامه‌های محقق ساخته (بدون طی کردن روند استانداردسازی) بیش از پرسشنامه‌های استاندارد است که این فرآیند چقدر مجاز و نتایج تحقیقات از این نوع چقدر قابل اعتناست؟ پرسشنامه ابزار محبوبی است که هرچند انتشار و جمع‌آوری داده‌های شایسته و بایسته چالش‌های زیادی را دارد، اما در عرصه سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی اغلب غیرقابل اجتناب است. در بررسی‌های انجام شده، بسیاری از تحقیقات آمیخته نیز با پرسشنامه دارای سؤالات بازپاسخ و بسته‌پاسخ طراحی و اجرا شده است. البته به مرور توجه به مصاحبه به عنوان ابزار مناسب انسانی و نرم برای حضور مشارکت‌کنندگان در تحقیق مورد توجه قرار گرفته است. در دوره سوم فصلنامه به مصاحبه اقبال خوبی شده است. اما در واری مقالات مشاهده هیچگاه محل توجه نبوده است و محققان کیفی نیز کمتر به یادداشت‌های میدانی و استفاده از آن اشاره کرده‌اند. اسناد و بانک‌های اطلاعاتی و آماری نیز محل خوبی برای تحقیقات بوده‌اند. اما نقد جدی در این باره، رجوع کمتر به اسناد بالادستی و معین است، به خصوص در دوره سوم که جامعه آموزش عالی با تورم تولید اسناد مواجه است، اما با بی‌مهری نویسندگان مقالات این فصلنامه، چه با نگاه نقادانه و چه با نگاه ابزاری برای بهره‌برداری از این اسناد، قرار گرفته است. با رجوع به استراتژی‌های تحلیل داده‌ها نیز رویکرد نرم و انسانی کمتر رؤیت می‌شود. در دوره سوم است که استراتژی‌های پدیدارشناسی، قوم‌نگاری و داده بنیاد در حد بسیار محدود به شمارش می‌آیند. حتی رویکرد تاریخی و تحلیل گفتمان که ابزاری مهم در فهم و نقد سیاست هستند، کمتر مورد اعتنا هستند. روایت‌ها نیز روایت نشده‌اند. همین تعداد اندک استراتژی‌ها در دوره سوم به چشم می‌خورند که نشانه خوبی از امید به ادامه است. در واری استراتژی‌های انتخابی در رویکردهای کمی، به مرور از پیمایش صرف و تحلیل توصیفی کاهش یافته و به خصوص در دوره سوم به



سمت تحلیل آماری استنباطی (بررسی رابطه‌ها مانند همبستگی، علی‌مقایسه‌ای، معادلات ساختاری) پیش رفته است. اقبال به روش‌های توصیفی-تحلیلی با تحلیل محتوای مقالات فصلنامه راهبرد، فصلنامه مطالعات مدیریت (بهبود و تحول)، فصلنامه مدیریت دولتی دانشگاه تهران و فصلنامه سیاست علم و فناوری همخوانی دارد. هرچند در بررسی منابع و اسناد تفاوت به چشم می‌خورد.

انتخاب نمونه‌ها نمایی از توجه به جهتگیری مسئله‌هاست. نمونه‌های پژوهش نشان می‌دهند مسئله‌های پژوهشگران بیشتر کدام ذینفع یا بخش را نشانه گرفته است. تحلیل آمار نشان می‌دهد همواره دانشجویان و اعضای هیئت علمی بیش از دیگر ذینفعان مورد توجه بوده‌اند. اما دانش‌آموختگان که نه تنها اطلاع‌رسان‌های مهمی می‌توانند باشند بلکه سرمایه‌های گرانبغی برای نظام آموزش عالی هستند، کمتر محل رجوع بوده‌اند. صنعت نیز بخش نادیده است. رشد توجه به رؤسا و مدیران (و هیئت‌امنا که در همین بخش دیده شده‌اند) و کارشناسان نیز در طول سه دهه بیشتر مورد توجه قرار گرفته‌اند که شاید نشانی از تلاش برای اهمیت بخشیدن به استقلال دانشگاه باشد.

اما در بخش چهارم و انتهایی، یافته‌ها سخنان زیادی دارند که سؤالهایی را برمی‌انگیزند. توجه به شرایط اجتماعی و نشر پژوهش‌های مربوطه در دوره‌های مختلف متفاوت است. طبق جدول ۱۴ سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و مدیریت تنها محور موضوعی است که مدام رشد کرده است. مقالات معطوف به اقتصاد آموزش به شدت کاهش یافته‌اند، با اینکه در دهه اول و دوم رشد خوبی داشته‌اند. در دوره کرونا (سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۴۰۰) مقاله‌ای که مستقیم به این موضوع و اثرات آن بر آموزش عالی بپردازد دیده نمی‌شود. مقالات با موضوع محیط‌های چندرسانه‌ای و ICT نیز در دوره سوم کاهش یافته‌اند. اوج توجه به آموزش‌های الکترونیکی و آموزش از راه دور در دوره دوم است که البته مقارن توجه و تکثیر برای ایجاد دسترسی و عدالت آموزشی است. در حوزه سنجش، ارزیابی، اعتبارسنجی و تضمین کیفیت، اولین مقاله با موضوع ارزیابی درونی در سال ۱۳۷۴ منتشر شده است. در دهه هشتاد که این موضوع یکی از سیاست‌های وزارت علوم بود، مقالاتی در سال‌های مختلف ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ با موضوع ارزیابی درونی منتشر شده‌اند. موضوعاتی مانند سطح‌بندی و رتبه‌بندی در فصلنامه دیده نمی‌شود. حتی در حوزه آمایش، مقالات محدودی در دوره اول (سال‌های ۱۳۷۲ و ۱۳۷۴) و دوره سوم (سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵) به چاپ رسیده است. با رجوع به سیاست‌های آموزش عالی و گفتمان‌های هر دوره، چنین به نظر می‌رسد هرگاه موضوعی مورد توجه سیاست‌گذاران بوده است، توجه سایر ذینفعان را نیز به خود معطوف ساخته است. اثر پایداری سیاست‌گذار بر اتخاذ یک رویکرد، در جدیت محققان و مطالعات ایشان نیز نمودار می‌شود. به عبارت دیگر، به نظر می‌رسد تولیدات علمی پژوهشگران تا حدی در نسبت با درک ایشان از امتداد جهت‌گیری سیاست‌ها ناشی می‌شود. وقتی موضوعی هرچند مهم و حیاتی، به هر علت، دستخوش ناپایداری و تلاطم شود وارد ادبیات پژوهش نشده و گفتمانی را شکل نمی‌دهد. یکی از سؤالات مهم در مرور مقالات فصلنامه این است: چرا این همه جای مقالات انتقادی، مقالات نظری و فلسفی و جامعه‌شناختی در بین مقالات منتشر شده خالی است؟ یا در حوزه انواع دانشگاه‌ها، دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی غیرانتفاعی و دانشگاه فرهنگیان با همه وسعتی که یافته‌اند، چرا کمتر مورد مطالعه قرار گرفته‌اند؟ این امر با یافته‌های فصلنامه سیاست علم و فناوری همراستاست.

در مجموع به نظر می‌رسد فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی توانسته است ضمن رعایت انضباط علمی و اجرایی، در راستای سیاست‌های فصلنامه گام بردارد و جریان دانش در حوزه آموزش عالی، به خصوص در موضوع برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری و مدیریت، را راهبری کند. با همه افت‌وخیزها، این فصلنامه به سمت کیفی شدن بیشتر محتوا و موضوعات همپای تحولات اجتماعی در جامعه آموزشی حرکت کرده و منبعی ارزشمند برای مطالعه سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیرندگان، مدیران و برنامه‌ریزان در سطوح مختلف آموزش عالی فراهم کرده است.

## پیشنهادها

با توجه به یافته‌ها و آنچه در بخش نتیجه‌گیری مورد تحلیل قرار گرفت، پیشنهادها در دو بخش ساختاری و محتوایی ارائه می‌شود.

## پیشنهاد‌های ساختاری:

- پایگاه اطلاعاتی فصلنامه به گونه‌ای طراحی شود که امکان استفاده بهینه از مقالات و جست‌وجوی وجود داشته باشد.
- گزارش‌های دوره‌ای از وضعیت مقالات تنظیم و ارائه شوند. به عبارت دیگر، اقدامی که اکنون روی ۱۰۲ شماره انجام شده به طور دوره‌ای انجام و نتایج آن برای سیاستگذاری مجدد فصلنامه ارائه شود.
- برای تنظیم واژگان کلیدی که راهی مناسب برای جست‌وجوی علمی و علم‌سنجی بگشاید، سیاست مناسبی در فصلنامه اتخاذ شود.
- مطالعه علم‌سنجی درباره فصلنامه طراحی و اجرا شود.
- در هیئت تحریریه و سایر بخش‌های فصلنامه، حضور افراد مبتنی بر شایستگی و ارتباط تخصصی انتخاب شوند نه مبتنی بر روابط حقوقی.

## پیشنهاد‌های محتوایی:

- توصیه‌های سیاستی مقالات در سطوح مختلف کلاس درس، دانشگاه، وزارت علوم، جامعه و سایر ذینفعان آموزش عالی مورد تحلیل و ترکیب قرار گیرد و عرضه شود.
- خلأهای فصلنامه، یعنی موضوعاتی که کمتر مورد توجه قرار گرفته در حالیکه مورد نیاز هستند به عنوان اولویت‌های پژوهش و انتشار، معرفی شوند. از این نوع خلأهای شناسایی شده در این پژوهش عبارتند از:
  - مقالات تطبیقی و آینده نگاری
  - انتشار مقالات گروهی به خصوص با نگاه چندرشته‌ای و مقالات مستخرج از طرح‌های پژوهشی
  - نیاز برای انتشار مقالات در حیطه دانش آموختگان، صنایع مختلف، مؤسسات آموزش عالی غیرانتفاعی و دانشگاه فرهنگیان
  - مقالات با رویکرد انتقادی، نظری، جامعه‌شناختی و میان‌رشته‌ای، حتی اگر لازم باشد سفارش مقاله داده شود.

## تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

## تقدیر و تشکر

از ساجده شکری، دانشجوی دکتری مدیریت آموزش عالی، که در استخراج بخشی از داده‌ها سهم قابل توجهی داشته است، تشکر می‌کنم. بدون حضور او چنین کاری انجام شدنی نبود.

## References

- Akhoondi, A. (2019). Content Analysis of Articles in Strategy Journal. *Strategy*, 28(2), 167-196. [https://stim.qom.ac.ir/article\\_2721\\_9e9b837c2226f8608f71becffafa1209.pdf](https://stim.qom.ac.ir/article_2721_9e9b837c2226f8608f71becffafa1209.pdf)
- Barrio Minton, C. A., Wachter Morris, C. A., & Yaites, L. D. (2014). Pedagogy in counselor education: A 10-year content analysis of journals. *Counselor Education and Supervision*, 53(3), 162-177. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6978.2014.00055.x>
- Biemans, W., Griffin, A., & Moenaert, R. (2007). Twenty years of the Journal of product innovation management: History, participants, and knowledge stock and flows. *Journal of Product Innovation Management*, 24(3), 193-213. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5885.2007.00245.x>
- Blümel, C., & Schniedermann, A. (2020). Studying review articles in scientometrics and beyond: a research agenda. *Scientometrics*, 124(1), 711-728. <https://doi.org/10.1007/s11192-020-03431-7>



- Bornmann, L., & Leydesdorff, L. (2014). Scientometrics in a changing research landscape: bibliometrics has become an integral part of research quality evaluation and has been changing the practice of research. *EMBO reports*, 15(12), 1228-1232. <https://doi.org/10.15252/embr.201439608>
- Danaeifard, H. (2009). An Analysis of Barriers to Knowledge Generation in Field of the Humanities: Some Recommendations for Promoting the Capacity of Iranian Science Policy. *Journal of Science and Technology Policy*, 2(1), 2-15. [https://journals.ut.ac.ir/article\\_88920.html](https://journals.ut.ac.ir/article_88920.html)
- Farastkhah, M. (2019). *The Social History of the Scientific and Educational Research and Planning Institute to the Higher Education Research and Planning Institute*. Research and Planning Institute of Higher Education.
- Ghaneirad, A. (2017). *Scientific Communities and Iranian Universities*. Research Center for Cultural and Social Studies. <https://www.researchgate.net/publication/360451373>
- Ghazinoori, S., Roshani, S., & Rezaeinik, N. (2013). Years of Evolution and Theatrical Development of Journal of Science & Technology Policy (JSTP). *Journal of Science and Technology Policy*, 6(2), 1-23. <https://www.researchgate.net/publication/350809178>
- Hajipour, B., Tayebi Abolhasani, A., & Azizian Kalkhoran, Z. (2016). Content analysis of articles in the field of strategic management (Case Study: Journal of Strategic Management Studies). *Strategic Management Researches*, 22(62), 13-47. [https://www.smsjournal.ir/&url=http://www.smsjournal.ir/article\\_87741.html?lang=en](https://www.smsjournal.ir/&url=http://www.smsjournal.ir/article_87741.html?lang=en)
- Imani, H., Abdollahzadeh, A., & Pourezat, A. A. (2018). Content Analysis of the Articles Published in the Journal of Public Administration in University of Tehran. *Journal of Public Administration*, 10(3), 387-414. [https://jipa.ut.ac.ir/article\\_68037\\_0ee3fb1b4c7538645f10fe773b497317.pdf](https://jipa.ut.ac.ir/article_68037_0ee3fb1b4c7538645f10fe773b497317.pdf)
- Masic, I. (2022). Scientometrics: The Imperative for Scientific Validity of the Scientific Publications Content. *SAR*, 1(1), 56-80. <https://doi.org/10.5005/jp-journals-11005-0017>
- Raadschelders, J. C., & Lee, K. H. (2011). Trends in the study of public administration: Empirical and qualitative observations from Public Administration Review, 2000-2009. *Public Administration Review*, 71(1), 19-33. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2010.02303.x>
- Rabiee, A., & Nazarian, Z. (2012). Factors Influencing Higher Education Policies with an Approach to Article 44 of the Constitution. *Strategy*, 20(4), 247-276. <https://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/1412/2540>
- Rahmati, R., & Karimi, A. (2023). Content and citation analysis of articles in survey in teaching humanities. *Pouyesh in Humanities Education*, 9(30), 116-136. [https://humanities.cfu.ac.ir/article\\_2745.html?lang=en](https://humanities.cfu.ac.ir/article_2745.html?lang=en)
- Sharafi, A., & Nourmohammadi, H. (2021). Analysis of the approach of the scientific outputs measurement areas in Iran. *Scientometrics Research Journal*, 7(1), 139-158. [https://rsci.shahed.ac.ir/article\\_1131.html?lang=en](https://rsci.shahed.ac.ir/article_1131.html?lang=en)
- Shirbagi, N., & Abdollahzadeh, N. (2020). Analysis of Educational Policy-Making Discourse in Iranian Higher Education System. *Iranian Journal of Public Policy*, 6(2), 179-200. [https://jppolicy.ut.ac.ir/article\\_77619.html?lang=en](https://jppolicy.ut.ac.ir/article_77619.html?lang=en)
- Yamani Douzi Sorkhabi, M., Mahjoubian, A., Nasrollahinia, F., & Nasiri, H. (2019). Methodical Content Analysis of Articles of Journal of Science & Technology Policy: 2008 to 2017. *Journal of Science and Technology Policy*, 12(3), 1-14. <https://www.academia.edu/111059797>